

סימן טו

ובכן תן פחדך וכו', זוהי פסקא שנייה, ורצו בזאת לומר שיתן פחדו ואימתו על כל דרי מטה, כלומר שיפקח עיניהם להשיג קדושתו והדרת גאונו, למען יבואו כולם להשתחות לפניו ולעבדו שכם אחד (ספר עיון תפלה).
רצונך, הכי גרסינן הנו"ן בקמץ והכ"ף בשוא נה, כגרסת התכאליל העתיקים והמאוחרים.

שידענו ה' אלהינו, על שם ידענו כי בתוכנו ה' (יהושע כ"ב ל"א), והכי גרסינן כגרסת סדורי ספרד דלא גרסי לתיבת **כמו**, ואם כי מרן בבית יוסף (סי' תקפ"ב) כתב דאליבא דהטור שיש בפסקא זו מ"ד תיבות קשה נגד המוחקים תיבת **כמו**, שאם כן, אינן אלא מ"ג תיבות עיי"ש, הרי מאידך רבים וגדולי תורה מחכמי האמת מחקו אותה, ומהם רבי הרמ"ק בספר זכחי שלמים, והרמב"ם אלבא בהיכל הקדש, וגם רבי יעקב קאפיל ורבי שבתי בסדוריהם אליבא דרבי האר"י ז"ל, עיין עליהם ותראה דכולהו גרסי לה הכי, **בלבב שלם**, **שידענו** ה' אלהינו וכו' מבלי תיבת **כמו**. ואם באנו להקפיד על מספר מ"ד תיבות, ראה נא, דכבר עמדו גם על זאת, רבינו האר"י ומהר"ח, שכן מבואר בספר פרי עץ חיים (שער ר"ה פרק ז') וז"ל, צריך למחוק מלת **כמו**, ורק צריך לומר **שידענו** לחוד, כי יש בפסקא זו חוץ מן **ובכן**, מ"ב תיבות, שהוא שם הפחד והגבורה עכת"ד, וכ"כ רבי מהר"ח עוד בשער הכוונות (דף צ"ז ע"ב) וז"ל ובכן תן פחדך וכו', צריך להגיה כמו **שידענו** ולהסיר מלת **כמו** כנודע, ואז יהיה מספר תיבות סדר ובכן זה, מ"ב תיבות כנגד שם בן מ"ב, כנודע שהוא בגבורה ובפחד וכו' עכ"ל, ובהו הורו לנו כי אדרבה מספר מ"ב תיבות כאן, יסוד ועיקר, שהוא דבר דבור על אפניו, דכיון דפסקת ובכן תן פחדך וכו', רמז יש בה בתחלתה למדת הגבורה סוד פחד יצחק, ובסופה וישתחוו לפניך כל הברואים וכו' לעשות רצונך וכו', רמז יש בה למתק הדינים הקשים שבגבורה ולרככם במדת המלכות, שפיר הווי להו מספר התיבות שבה כנגד שם בן מ"ב אותיות, שהוא דינא קשיא וסופו רך, כדאיאת בווהר (פ' תצוה דף קפ"ז ע"א) על פסוק יהי שם ה' מברך (איוב א' כ"א) וז"ל מ"ב קשיא ודינא איהו ודאי, וסופיה רך וכו' עיי"ש, ומשום כך יש מהפוסקים האחרונים שהעלו דבר זה כהלכה, שכן פסק מהר"א דאנציג בספר חיי אדם (כלל קל"ט סעיף ג') וז"ל בנוסח ובכן תן פחדך, לא יאמר כמו שידענו, אלא ידלג תיבת **כמו**, כדי שיעלו מ"ב תיבות חוץ מתיבת ובכן עכ"ל, וכן פסק מהר"א מרגליות בספר מטה אפרים (סי' תקפ"ב סעיף י"ד) עיי"ש, וכ"כ מהר"ח בלקוטיו בשם הרב שלמי חגיגה משם האר"י ז"ל וסיים שכן הסכמת הרב חיי אדם והרב מטה אפרים עיי"ש, וגם לפי הפשט ורקדוק הלשון, אין צורך לומר כאן תיבת **כמו**, שאינה אלא שפת יתר, דוק בלשון ויובן לך.

ויש צורך עוד להסביר, שכן הוא פירוש הלשון, **תן פחדך** ה' אלהינו וכו', אנו מבקשים בזה, שהוא יתעלה יתן בלב כל הברואים שייראו אותו וישתחוו לפניו, ואעפ"י שאמרו רז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (גמרא ברכות דף ל"ג סוף ע"ב), שהבחירה ניתנה ביד האדם להיות ירא שמים (רש"י שם), מכל מקום כדרך שתיקנו לנו בברכת אהבת עולם לומר בלשון בקשה, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, כך תיקנו גם כאן לבקש מלפניו יתברך את העזר האלהי שיעזור

לברואיו ויתן בלבם שייראו אותו, ושכן אנו מבקשים על סמך זה, **שידענו** כמקובל בידינו מאבותינו וכך מאמינים אנחנו ובטוחים שכל היכולת והשלטנות בידו להטות לבכם אליו, ולפיכך אין מקום ואין שחר לגרוס כאן מלת **כמו**.

ואולם ידוע תדע ללמוד וללמד להגורסים למלת **כמו**, דמלה זו גנובה היא מנוסח אחר וחסורי מיחסרא, שכן ראיתי בסדר התפלות להרמב"ם בכתב היד העתיק על קלף מלפני שש מאות שנה שהובא מתימן, שהוא גורס בזאת נוסחא אחרת, היינו, **וידעו כמו שידענו** ה' אלהינו וכו' (ראה לעיל בהקדמה צילום מספר 4), ועל כן, אלה המחזיקים לגרוס למלת **כמו**, יצטרכו למלאת חסרונם ולגרוס גם למלת **וידעו** וכו' כאמור, וכך אתיא שפיר, כלומר **וידעו** (אותך) **כמו שידענו** (אנחנו) עמך ישראל (שאתה) ה' אלהינו, שהשלטן לפניך וכו', וזוהו הוכח לנו, שוהי נוסחת הרמב"ם שהיו הקדמונים בתימן גורסים אותה ומחזיקים בה עפ"י הרמב"ם.

שהשלטן, הכי גרסינן, שי"ן שנייה בקמץ חטוף וגם הטי"ת בקמץ, כנוסחת רוב סדורי ספרד ואשכנז שקבעו אותה כנוסחא רווחת, דלא כקצת שגורסים שהשלטן, גם בסידור רב עמרם גאון העתקת הרנ"ק (דף מ"ד ע"ב) העתיק הנוסחא **שהשלטן** מבלי וי"ו אחר הטי"ת עיי"ש, דמוכח דגרסי כוותן, וכן בסידור אוצר התפלות (חלק ב') בתיקון תפלה שם, העלה דנוסחת רב עמרם **שהשלטן** וגם ניקדה כן בהדיא עיי"ש, והכי גרסי לה רבי מהר"ל (יובא לקמן), ורבי משה מפרעמסלא בספר מטה משה (סי' תשצ"ו), ורבי בעל הגהות מנהגים (הובא בליקוטי מהר"ח), ורבי יעקב קאפיל ורבי שבתי בסדוריהם, אליבא דרבי האר"י ומהר"ח עיי"ש, וראה נא למוהר"ר דוד משרקי בשתילי זתים (סי' תקפ"ב ס"ק ט"ז) דמאשר לנוסחתינו בשם הני רבנן החוט המשולש, הרב הלבוש, והרב מגן אברהם, והרב טורי זהב, בזה"ל **שהשלטן**, חטף קמץ תחת השי"ן השנייה, שפירושו הממשלה עכ"ל, והנ"ם מסבירים ומוזיירים שלא לגרוס שהשלטן בחירק תחת השי"ן, שכן כתב רבי מרדכי יפה בספר הלבוש (שם סעיף ה') וז"ל ויאמר שהשלטן בחטף קמץ תחת השי"ן השנייה שפירושו הממשלה, ולא יאמר שהשלטן בחירק, שאז יהיה פירושו שם התואר, כאילו אומר שהמושל לפניך, ואין זה כוונת האומר עכ"ל, וכ"כ הגאון הרב טורי זהב (שם ס"ק ב') וז"ל ואומרים שהשלטן בקמץ תחת השי"ן, שפירושו הממשלה, ולא יאמר בחירק, דהוי משמעו האדם השליט עכ"ל, וכן עלתה הסכמת רבים עוד מן הפוסקים האחרונים, ומהם הרב מגן אברהם, והרב באר היטב, ורבי יעב"ץ בסדורו, ורבי שלמה קלוגר בספר יריעות שלמה, ומהר"ח בלקוטיו מסכם וכותב בזה"ל, שהשלטן לפניך, עיין מגן אברהם, ומטה משה, והגהות מנהגים, שכתבו לומר שהשלטן שי"ן שנייה בקמץ, כי רוצה לומר שהשלטנות והממשלה בידך, ולא יאמר בחירק, דמשמע שהאדם השליט בידך עכת"ד.

והנה מצאתי מבואר יפה ביתר עוז לנוסחתינו, דהכי גריס לה המדרקק הדגול רבי שלמה הכהן זלמן הענא ז"ל בסדורו, הובאו דבריו בפרי מגדים (אשל אברהם סי' תקפ"ב ס"ק ד') בזה"ל בסידור שערי תפלה להמדרקק הגדול בעל בנין שלמה כתב, **שהשלטן**, שי"ן שנייה בקמץ קטן, ואחריה שוא נה, וטי"ת בקמץ גדול בלא וי"ו אחריה, ואזיל לשטתיה (שם סי' רנ"ד) דלשון עברי ותרגום שוים בזה, וכתוב בדניאל (ז', ו' י"ד) **ושלטן**, **שלטן** וכו' עכת"ד.